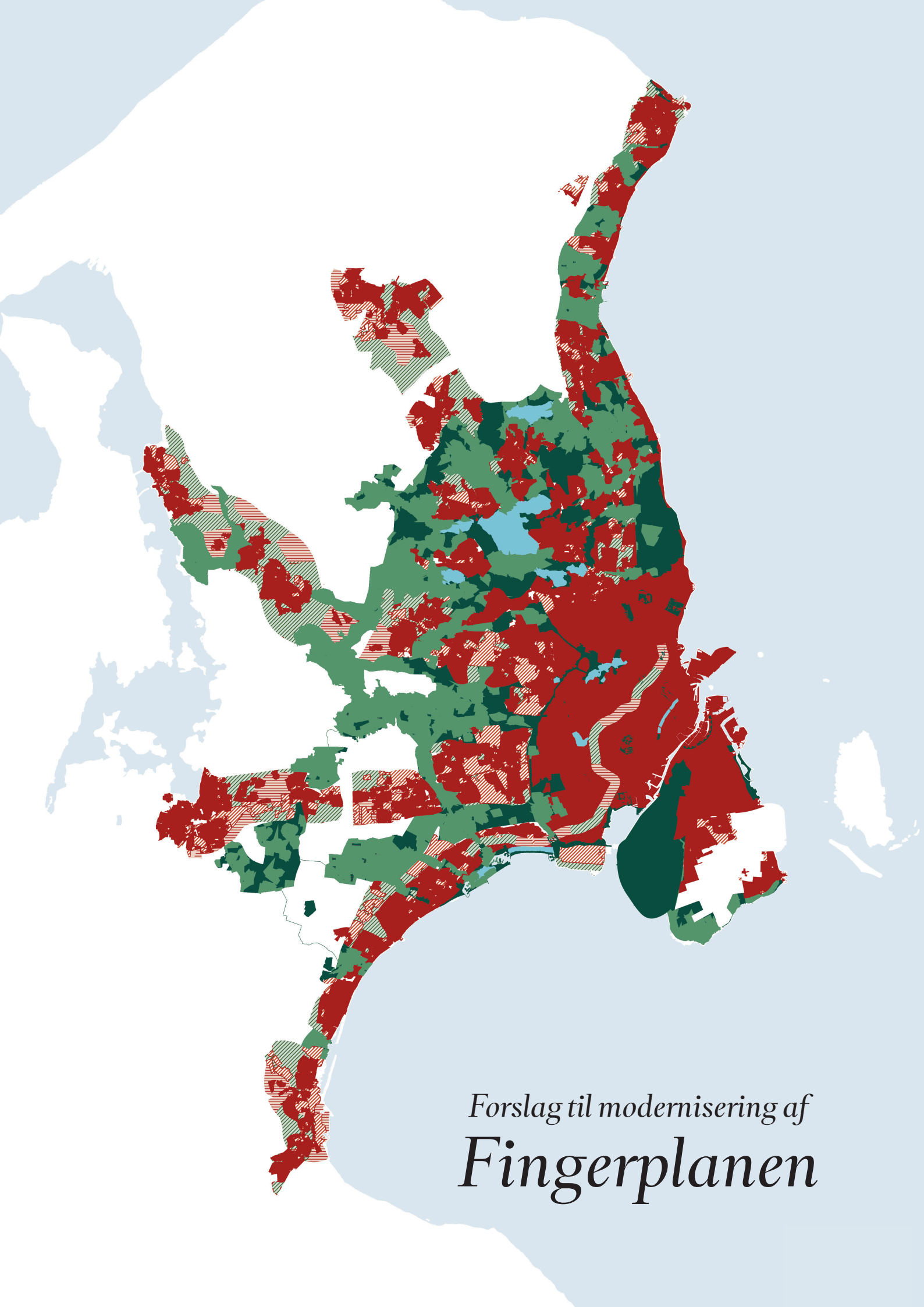

Forslag til modernisering af
Fingerplanen

Forslag til modernisering af Fingerplanen

Udarbejdet af SLA 2019

SLA A/S
Njalsgade 17B
Pakhus 2, 3. sal
2300 København S
Danmark

Tlf. + 45 3391 1316
info@sla.dk

Introduktion

Fingerplanen blev skabt i 1947 for at bringe alle hovedstadens mange hensyn i forhold til hinanden og skabe en fornuftig udvikling, der kom både den enkelte og samfundet til gode. Planen er vidt berømt i både ind- og udland, fordi den på en simpel måde skabte grundlag for, at alle hovedstadens beboere kunne bo både stations- og naturnært.

Regeringen har i januar 2019 som en del af sit Hovedstadsudspil sendt en ny revision af Fingerplanen i høring. Revisionen har ifølge Erhvervsstyrelsen til formål at: “give kommuner, virksomheder og borgere mere frihed til at skabe vækst og udvikling under hensyntagen til natur og miljø”.

I SLA har vi fulgt debatten og taget del i den. Vi er enige i, at der er brug for en modernisering, fordi tiden i dag er en anden, end den var i 1947. Men vi er ikke lige enige i alle Regeringens revisionsforslag og synes, at der mangler en vision for fremtiden. Et mål for den vækst og udvikling, Regeringen taler om. Derfor har vi lavet vores eget forslag til modernisering af Fingerplanen.

Vi har ikke løst det hele - det kan vi ikke alene. Men vi tror på, at vores forslag er en del af løsningen for en fremtidig hovedstad, der er værd - og mulig for alle - at leve i. Det kræver ambitioner, vilje og handling at realisere. Det har vi i Danmark før udvist i langt større målestok - og lykkedes med. Vi håber derfor, at vores forslag vil vække genklang i både hjerter og hjerner hos fagfolk, beboere og politikere og inspirere til handling.

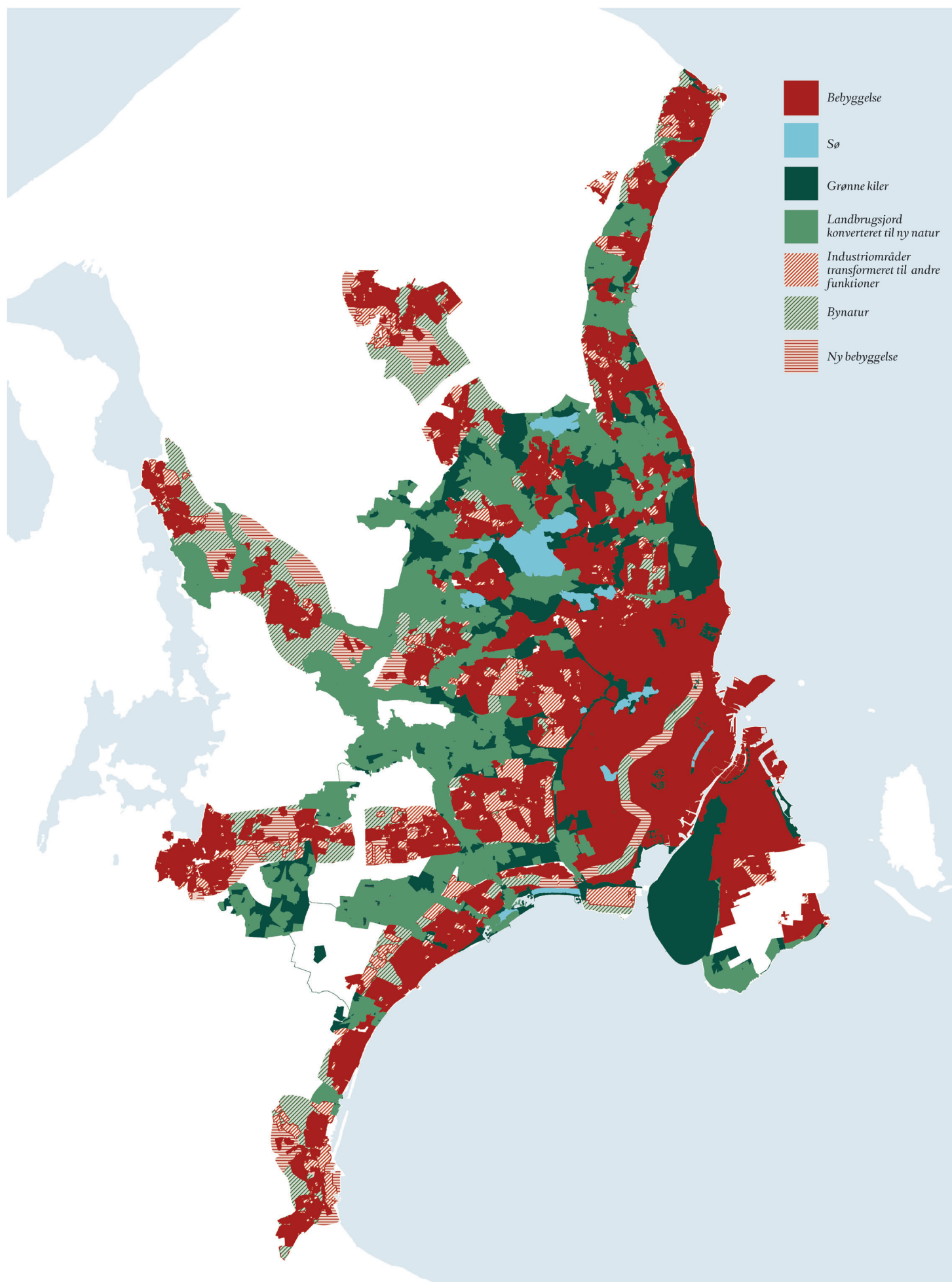
Vision

Vi vil have kvalitet ind i planloven! Vi vil modernisere Fingerplanen, så den rummer kvalitative krav og svar på de udfordringer og behov, vi står over for i dag.

Vi vil have et hovedstadsområde, hvor vi arbejder sammen om at gøre det bedre. Vi vil plante millioner af træer og skabe ny natur for os og for fremtiden. Vi vil bo og bygge anderledes, mere sammen og mere forskelligt. Vi vil værne om dét, der har værdi, og rykke lidt tættere sammen nogle steder, så vi har plads til det, der gør os alle rigere. Vi vil have, at alle bidrager.

Vi vil handle nu! Tiden er moden til at sætte livskvalitet først. Vi kan ikke undskylde os med hindringer, vi selv har sat i verden.

Vi tror på, at vi skal være pragmatiske. Men vi tror også på, at vi skal turde gøre op med de traditioner og tanker, der ikke længere tjener os. Vi skal tage ansvar for os selv, for hinanden og for fremtiden. Vi skal ville mere end økonomisk vækst. Vi skal ville velfærden. Vi har bygget vores samfund på sådan en vilje. Det kan vi igen, hvis vi vil det.

SLAs forslag til en moderniseret Fingerplan

Kilde: Erhvervsstyrelsen – plandata.dk (2018)
 Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering (2018)
 Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri – NaturErhvervsstyrelsen (2018)

SLAs forslag til modernisering af Fingerplanen, marts 2019

Forslaget

Vi foreslår følgende fem tiltag indført i planloven:

1. *Samarbejde*
Der nedsættes et fagligt funderet råd, der skal sætte retningen for hovedstadens udvikling og koordinere et forpligtende samarbejde mellem hovedstadsområdets kommuner.
2. *Ny natur i de grønne kiler*
Industrielle landbrugsarealer i de grønne kiler konverteres til ny natur, klimatilpasning, nye dyrkningsformer og tidssvarende rekreative funktioner.
3. *Udbygning af Fingerplanen*
Alle nye boliger og erhvervsbygninger i hovedstadsområdet placeres inden for Fingerplanen gennem fortætning, omdannelse og bebyggelse af de dertil allerede udlagte arealer.
4. *Attraktive bomiljøer*
De nye og omdannede byområder i hovedstadsområdet skal skabe attraktive alternativer til København og Frederiksberg Kommune gennem ny natur, nye bygge- og boligformer og nye finansieringsmodeller.
5. *Forpligtelse af byggeriet*
Der skal skabes faste og forpligtende rammer for byggeriet, som sikrer, at byggeriet bidrager til at hæve livskvaliteten i hovedstadsområdet.

*Der nedsættes et fagligt funderet råd,
der skal sætte retningen for hovedstadens
udvikling og koordinere et forpligtende
samarbejde mellem hovedstadsområdets
kommuner*

Det bør være hensynet til helheden, der driver hovedstadsområdets udvikling. Hovedstaden er en kompleks organisme, der er sammensat af mange forskellige hensyn og behov. Hvis alt skal gå op i en højere enhed, kræver det indsigt, forstand og fleksibilitet. Et passivt landsplan-direktiv, som i dag er den eneste formelle ramme om hovedstadens planlægning, er langt fra tilstrækkelig til at skabe en tilpasningsdygtig og helhedsorienteret udvikling. Derfor bør der nedsættes et arbejdende råd med faglig indsigt, der kan styre udviklingen.

Der har gennem historien været flere råd og instanser, der har varetager planlægningen af hovedstadsområdet. Det seneste råd, Hovedstadens Udviklingsråd (HUR), blev nedlagt i forbindelse strukturreformen i 2007, som blandt andet havde til formål at skabe større kommuner, der var bedre rustede til at varetage planlægningen. Sådan gik det bare ikke i hovedstadsområdet, og derfor varetages hovedstadens udvikling i dag i store træk af 34 individuelle kommuner med hver deres interesser og planer for fremtiden. Det gør det svært at forestille sig et projekt som Vestsikoven gentage sig, hvor der samarbejdes om at skabe velfærd for hovedstadsområdets beboere på tværs af kommunegrænser.

Et af de helt store spørgsmål i byudviklingen i dag er behovet for flere boliger i hovedstadsområdet. Uden en overordnet koordinering og planlægning håndteres boligbehovet inden for de respektive kommunegrænser og ofte i konkurrence med nabokommunerne. Alliancer mellem kommuner opstår, når de samarbejdende parter har noget at vinde ved alliancen - ikke fordi, det gavner helheden.

Fingerplanen er sat i verden for at undgå netop denne form for retningsløs byudvikling. Men den kræver aktiv styring, der kan håndtere problemerne, når de opstår. Derfor fjerner den nuværende ordning fundamentet for, at Fingerplanen kan fungere.

Vi foreslår det derfor indført i planloven, at hovedstadssområdets planlægning varetages af et fagligt funderet råd, der uafhængigt af lokale politiske interesser kan planlægge for livskvalitet i hele hovedstadsområdet. Rådets medlemmer vælges af de 34 kommuner og regeringen og skal bestå af relevante fagpersoner, organisationer og eksperter - herunder planlæggere, kunstnere og biologer.

Kommuner i Fingerplanen

Kilde: Erhvervsstyrelsen – plandata.dk (2018)

Industrielle landbrugsarealer i de grønne kiler konverteres til ny natur, klimatilpasning, nye dyrkningsformer og tidssvarende rekreative funktioner

Fingerplanen er udformet lige efter Anden Verdenskrig – forsyningssikkerhed var en prioritet, og derfor blev der udover natur og rekreative funktioner gjort rigelig plads til landbrug og gartneri i de grønne kiler.

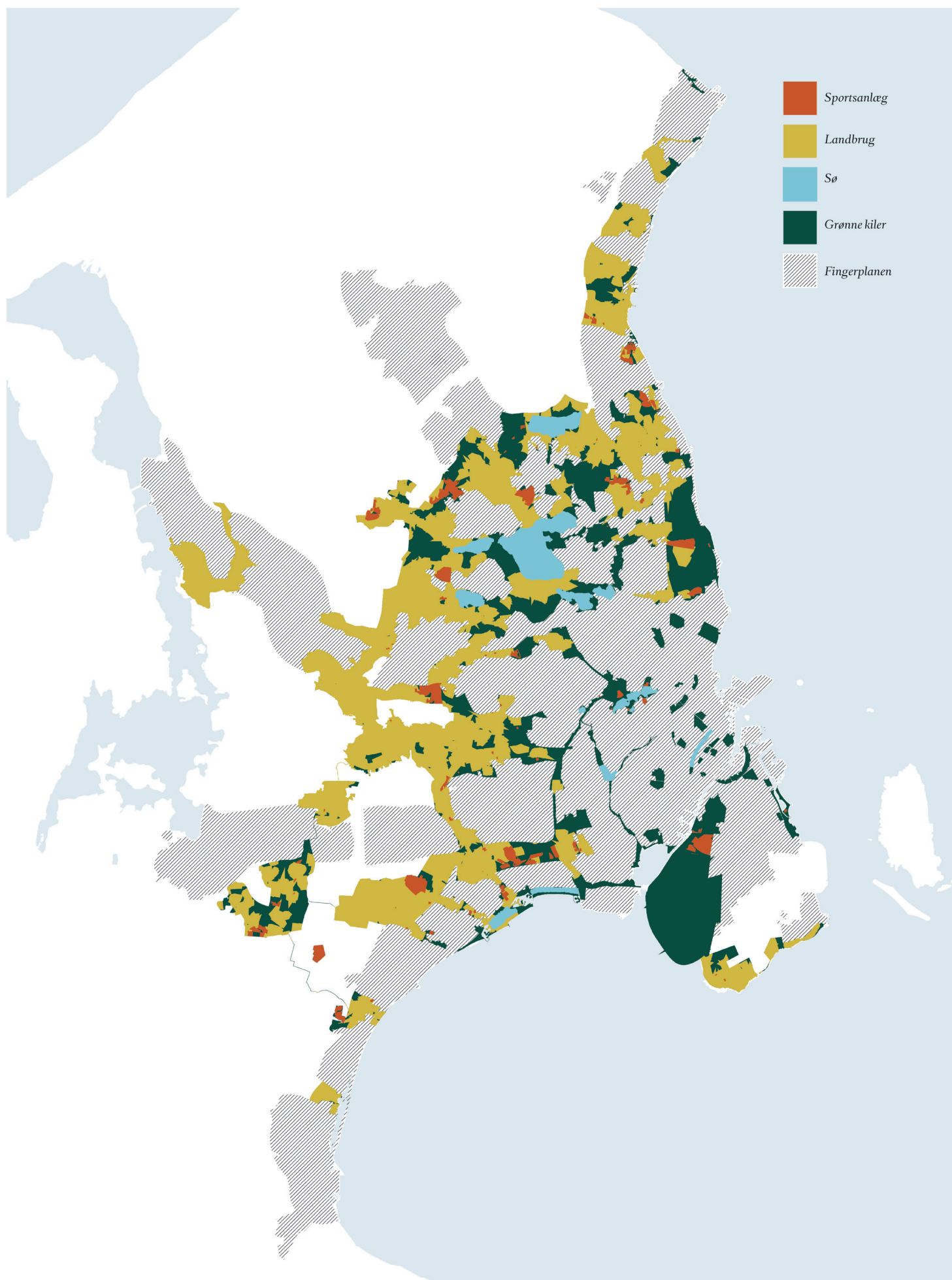
Tiden er en anden i dag. Vi er i stigende grad bevidste om naturens betydning for vores overlevelse, sundhed og velvære. Vi lever med et nyt klima og stor tilbagegang i biologisk diversitet. Vi lever med urbane livsvilkår, som forårsager stress og manglende kontakt til naturen.

Skov og natur renser luften og vandet, kan håndtere store mængder regnvand og er noget af det allermest sundhedsfremmende, der findes – både for krop og sind. Børn, der vokser op uden natur, har langt større risiko for at udvikle psykiske lidelser senere i livet. I en tiltagende tæt og forurenede hovedstad er det ikke kun rart med omkringliggende naturområder – det er helt nødvendigt.

Det er et planlægningsansvar at sikre, at alle beboere i hovedstadsområdet bor tæt på naturen, at sikre beboernes mentale og fysiske sundhed og at give en rig natur og et beboeligt miljø videre til næste generation.

Danmark har forpligtet sig over for EU og FN til at sikre den biologiske diversitet. Vi har i 1989 selv besluttet, at 25 % af Danmark i år 2100 skal være dækket af skov – af hensyn til både grundvand, arter og mennesker. Vi har imidlertid ikke besluttet, hvor al denne skov og natur skal være. Men hvor bedre at placere noget af den end dér, hvor næsten en tredjedel af landets befolkning bor og kan få glæde af den?

Vi foreslår, at der i planloven indføres regler om etablering af ny natur i kilerne. Planlovens bestemmelser skal stille krav om kvaliteten af den ny natur, så den bliver varieret og robust og kan imødekomme de mange behov, der findes i hovedstaden. Den ny natur skal have høj biologisk diversitet, rense luften, håndtere regnvand og skabe leverum for hovedstadsområdets beboere. Der skal være nye dyrkningsformer og fællesskaber, plads til leg og sport og til at vores børn kan tilbringe deres skoletid og fritid i naturen. Og så skal den ny natur i de grønne kiler ikke mindst skabe grundlaget for, at vi kan skabe nye attraktive bomiljøer i fingrene og ad den vej løse bolig- og segregeringsproblemet. Adgang til natur er nemlig helt afgørende for, hvor folk ønsker at bosætte sig.

Landbrugsarealer i de grønne kiler i dag

Kilde: Erhvervsstyrelsen – plandata.dk (2018)
 Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering (2018)
 Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri – NaturErhvervsstyrelsen (2018)

*Alle nye boliger og erhvervsbygninger
i hovedstadsområdet placeres inden
for Fingerplanen gennem fortætning,
omdannelse og bebyggelse af de dertil
allerede udlagte arealer*

Det kan ikke komme bag på mange, at befolkningstætheden i hovedstadsområdet er højest i Frederiksberg og Københavns Kommune, og at befolkningstætheden falder i takt med, at afstanden til håndfladen bliver større.

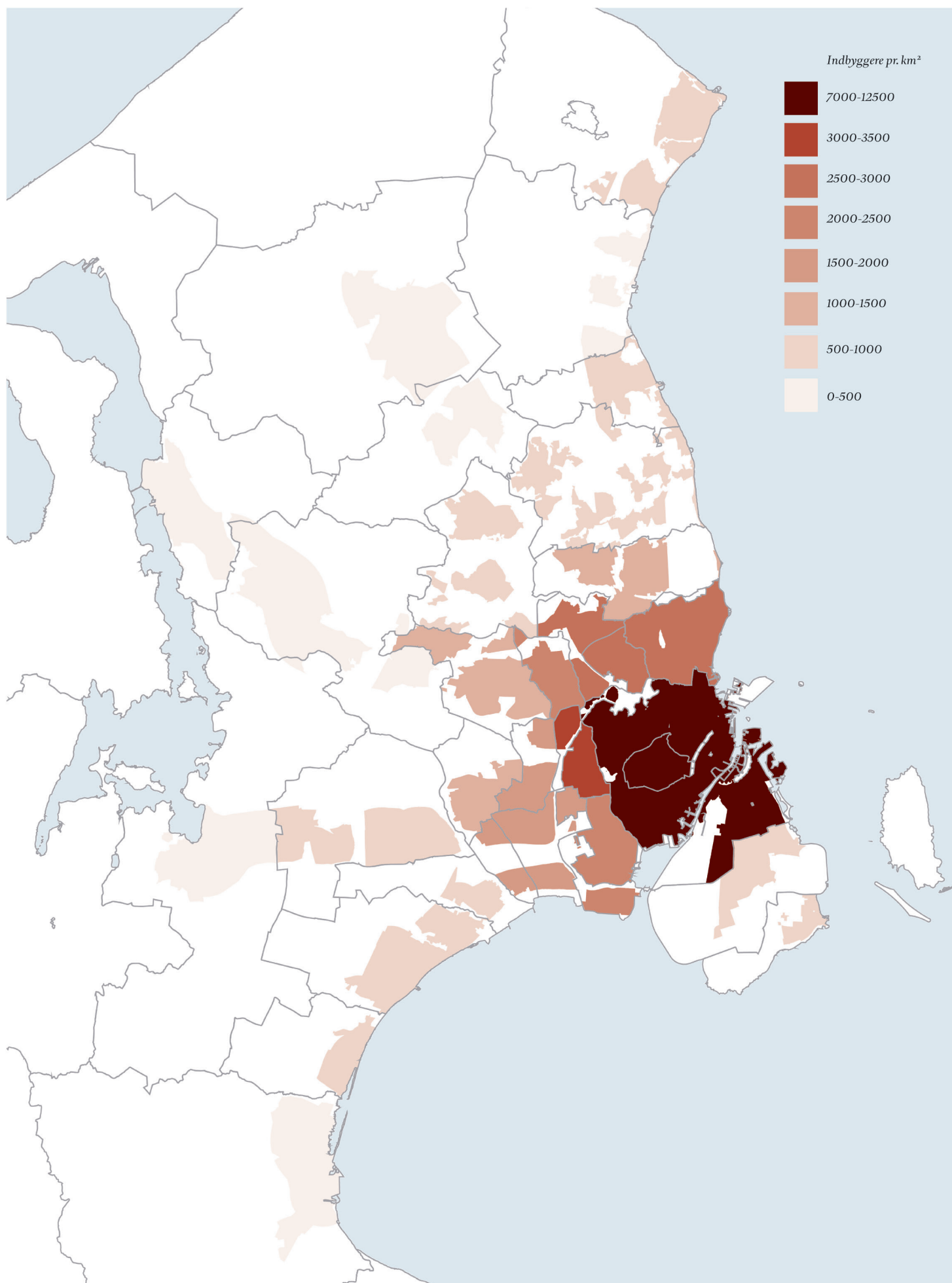
Det er dog tankevækkende, at det også er i håndfladen, at den mest intensive fortætning og byudvikling sker i dag og ser ud til at fortsætte.

Der er snart ikke længere plads til at opføre ny bebyggelse i de inderste kommuner, uden det går ud over livskvaliteten og de natur- og kulturverdier, der findes her. Vi har nået mætningspunktet. De verserende sager om at ophæve fredninger i Sydhavnen og områder på Amager Fælled er åbenlyse eksempler. Samtidig ønsker Københavns Kommune og Regeringen at skabe plads til endnu flere boliger i det allerinderste ved at etablere en kunstig ø midt i Øresund.

Men det er slet ikke nødvendigt. I stedet for at fortsætte den intensive byudvikling i håndfladekommunerne, bør vi kigge ud over Frederiksberg og Københavns kommunegrænser. Der er god plads, både til fortætning, omdannelse og nybyggeri. Faktisk er der i forvejen udpeget byudviklingsområder, der kan sikre byudviklin-

gen frem til 2086, såfremt vi fortsætter i samme tempo som de seneste år. Der er 46 mio. ubebyggede kvadratmeter, der allerede er udlagt til byformål - og heri er slet ikke medregnet det store fortætnings- og omdannelsespotentiale, der eksisterer blandt andet langs den kommende letbane i Ring 3 og i fingrene.

Intentionen i den oprindelige Fingerplan var først at udbygge håndfladen og så fingrene. Håndfladen er ved at have nået sit mætningspunkt, men der er fortsat plads i fingrene. Vi skal vende tilbage til intentionerne og bruge de planlægningsværktøjer, vi allerede har. For i dem var der også fokus på livskvalitet.

Befolkningstæthed i Fingerplanens kommuner

Kilde: Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering (2018)
Danmarks Statistik (2018)

*De nye og omdannede byområder
i hovedstadsområdet skal skabe
attraktive alternativer til København og
Frederiksberg Kommune gennem ny
natur, nye bygge- og boligformer og nye
finansieringsmodeller*

Nutidens boligudbud svarer ikke til vores behov – som individer, familier, fællesskaber og samfund. Langt de fleste ønsker at bo tæt på natur og samtidig tæt på byens bekvemmelighed og liv, ligesom stadig flere ønsker at bo mere fælles. Men der bygges ikke til fællesskaber, og der er skabes ikke ny natur. Samtidig er det for dyrt for mange at bo i de allerinderste kommuner i hovedstadsområdet.

Hvis vi rejser nye, frodige skove og skaber ny natur i kilerne, kan vi skabe den natur, som så mange gerne vil bo tæt på. Dermed kan vi skabe det grundlag for bosætning, som for hundrede år siden fik folk i hobetal til at flytte op nord for hovedstaden til de gamle skove, der findes der.

Men det er ikke nok at skabe et godt grundlag. Hvis vi for alvor skal gøre det attraktivt, skal vi bo og bygge på nye måder.

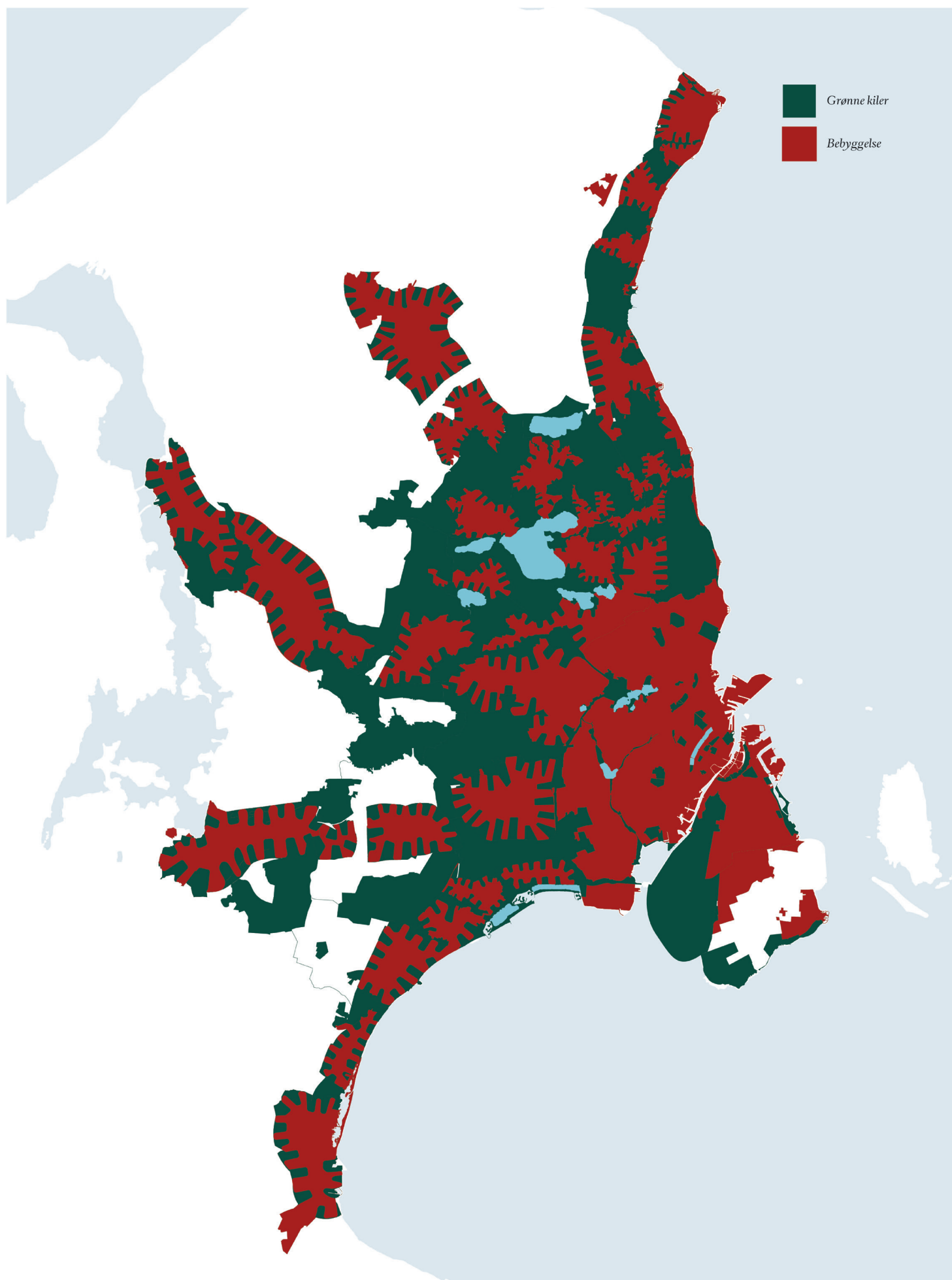
Når vi omdanner, fortætter og bygger nyt skal vi nemlig ikke kun bygge kvadratmeter. Vi skal bygge boliger, der svarer på de behov og drømme, hovedstadens beboere har i dag.

Samtidig skal vi bygge og bo på en klogere måde. Hvis vi skal lette presset på de inderste

kommuner, skal vi bo lidt tættere i omegns- og yderkommunerne. Vi skal være bedre til at deles om det, vi gerne vil have mere af, for at der er nok af det til alle.

Vi foreslår, at planloven ændres, så den understøtter de små aktører, fællesskabet og det lokale initiativ. Boligbyggeriet er i høj grad drevet af private developere i dag. Ved også at give plads til civilsamfundets skaberkraft, kan vi gøre initiativet mere frit. Vi kan skabe fornyelse i byggeriet og finde nye, innovative og mere bæredygtige måder at bo og bygge. Vi kan nære andre måder at bo, en ny form for frihed, der kan give parcelhusdrømmen modspil.

Det kræver samtidig nye finansieringsmodeller, der understøtter, at de små aktører og fællesskaber kan få fodfæste og bygge, bo og bruge på nye måder eller gamle, som vi har glemt – måder, der kan vise vej for fremtidens byudvikling og byggeri.

Attraktive bomiljøer i fingrene

Kilde: Erhvervsstyrelsen – plandata.dk (2018)

*Der skal skabes faste og forpligtende
rammer for byggeriet, som sikrer, at
byggeriet bidrager til at hæve livskvaliteten
i hovedstadsområdet*

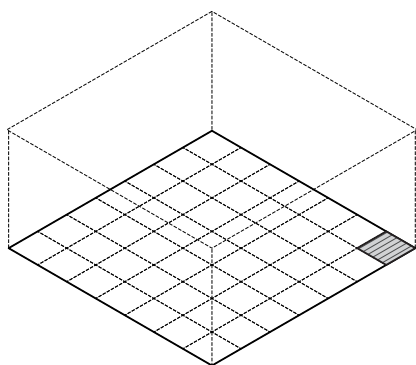
Når man bygger i hovedstadsområdet, bygger man ikke i et vakuum og ikke kun for de mennesker, der ejer, bor i eller bruger bygningen. Man bygger for hele byen. Man er med til at forme det rum, der danner ramme om det fælles, offentlige liv i hovedstadsområdet. Man er med til at skabe leverum og sanselige oplevelser for hovedstadens beboere.

Samtidig tjener man som privat bygherre penge på byggeriet. Man tjener allerflest penge, hvis man bygger et attraktivt sted i hovedstadsområdet. De attraktive omgivelser er sjældent noget, bygherren selv skaber - det er ofte noget, der er der i forvejen.

Derfor er det kun rimeligt, at byggeriet bidrager til at skabe de attraktive miljøer, det tjener penge på, og at det aktivt bidrager til at højne livskvaliteten i hovedstadsområdet. Det vil både komme bygherrerne, beboerne og hovedstaden til gavn.

Vi foreslår, at der i planloven indføres nye krav til byggeriet. Vi er overbeviste om, at bygherrer kan se meningen i at bidrage til livskvaliteten i hovedstadsområdet, når bare kravene er gennemskuelige, konsekvente og pålidelige.

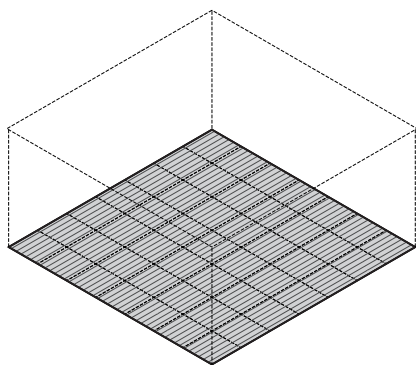
Vi foreslår, at byggeriet blandt andet kan være med til at finansiere etableringen af ny natur i kilerne. Hver gang, der bygges én kvadratmeter, plantes der ét træ i kilerne. Hvis byggeriet fortsætter i samme fart som nu, kan der rejses et skovareal, der svarer til Vestskoven, på godt 4 år. Det mener vi er bæredygtigt. Der er ingen mening i, at private bygherre skal tjene penge på værdier skabt af fællesskabet, uden at de bidrager til, at sådanne værdier også findes i fremtiden.

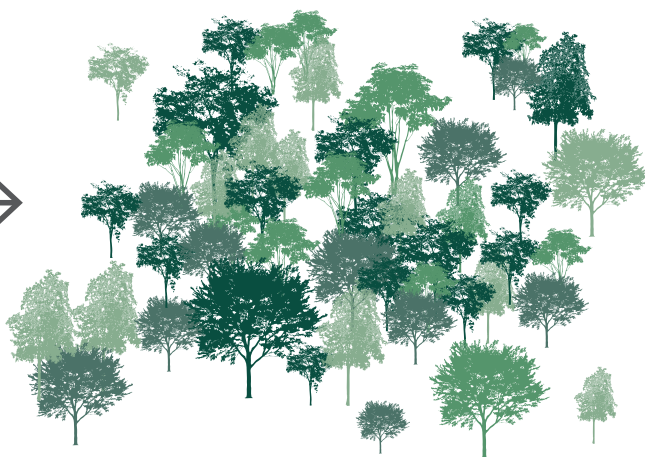
Én kvadratmeter

Ét træ

Halvtreds kvadratmeter

Halvtreds træer

Tankegods

I 1948 viste den fransk-schweiziske arkitekt Le Corbusier os en gestus for, hvordan vi kunne opbygge en bedre verden. Efter to verdenskrige med massive ødelæggelser og tabte kulturværdier, rakte han hånden frem som tegn på den åbne hånd (La main ouverte). Hånden, der både modtager og giver. Hånden, der er vores møde med hinanden, den nye og demokratiske verden, som forener det kunstneriske udsagn med det humanistiske syn. Det var nødvendigt for at komme fri af krige og fjendebilleder - og se verden på ny.

Kunstnerens rolle er netop at modtage og give tilbage og hjælpe politikerne til at tænke og skabe et samfund, hvor livskvalitet og humanisme er bærende. Det er også arkitektstandens og fagfolkenes ansvar i dag; at hjælpe politikerne med at skabe et samfund, som er godt og værd at leve i.

Samme år som Le Corbusier rakte hånden ud mod en bedre verden, introducerede de danske byplanlæggere i Dansk Byplanlaboratorium Fingerplanen som gestus og model for Hovedstadens udvikling. Det var, i lighed med Corbusiers, en hånd, der ville fællesskabet - en hånd, der tager hele Hovedstadsområdet behov for udvikling og velfærd alvorligt.

Med Regeringens revision af Fingerplanen blev der dels åbnet op for, at de 34 berørte kommuner kunne komme med ønsker til ændringer, og dels var det en enestående mulighed for at sætte en visionær ramme for, hvordan Danmark byudvikler.

Der var en mulighed for virkelig at løfte arven fra Fingerplanen, som er blikket for fællesska-

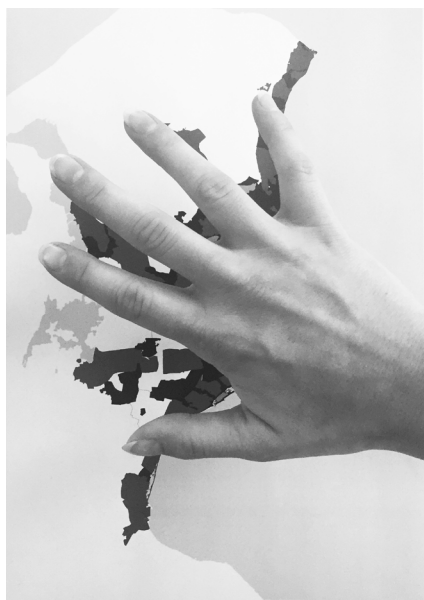
bet og livskvaliteten i hovedstadsområdet som de vigtigste mål for byudviklingen. Det var en mulighed for at modernisere Fingerplanen, så den svarer på de problemer, vi som fællesskab står over for i dag, og som truer vores livskvalitet.

Der var en mulighed for at sikre en byudvikling båret af en dansk grundværdi om lighed - i modsætning til den globale tendens, som vi bl.a. ser i London og NYC, hvor segregeringen i samfundet er skræmmende markant.

Vi står ikke, som vi gjorde i 1940'erne, med massive materielle skader og manglende fødevarer efter en krig. Vi står derimod med et massivt fravær af immaterielle værdier, og vi står med forurening og med velfærdssygdomme som stress, psykiske lidelser og sundhedsproblemer, der skal håndteres ligeværdigt med den forestående byudvikling i Fingerplanen.

Der er behov for en modernisering af Fingerplanen, for tiden er en anden i dag, end den var i 1940'erne. Vi må forholde os til et nyt klima og nye måder at bo og leve på. Men de grundlæggende principper i Fingerplanen er vigtigere end nogensinde før: Vi må skabe i fællesskab, og med livskvaliteten som det vigtigste mål.

Regeringen tager ikke fat i de store samfundsspørgsmål i sin revision af Fingerplanen, men forholder sig kun til kortsigtet pragmatik. Derfor må vi som privatpersoner, arkitekter, kunstnere og fagfolk blande os og række hånden ud for at vise, hvordan vi i det 21. århundrede kan skabe en levende hovedstad.

Kilder

Den Grønne Metropol - Natur- og rekreative områder i hovedstadsmetropolen efter 1900 (2016). Redigeret af Caspar Christiansen m.fl. Udgivet af HOKA & Frydenlund Academic.

Det Store Svigt - Beretningen om hundrede års naturfredning i Danmark (2017). Skrevet af Kjeld Hansen. Udgivet af Gads Forlag A/S.

Skitseforslag til Egnspan for Storkøbenhavn (1993[1947]). Udarbejdet af Egnspankontoret og genudgivet af Dansk Byplanlaboratorium.

Hovedstaden 2030 - Fremtidens udfordringer for planlægning i hovedstadsområdet (2017). Redigeret af Gertrud Jørgensen m.fl. Udgivet af Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning og Dansk Byplanlaboratorium.

Afrapportering fra Udvalget om en Hovedstadsstrategi (2015). Udarbejdet af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Fælles Vidensgrundlag for Byomdannelse i Ringbyen - Baggrundsrapport (2014). Udarbejdet af COWI.

Vestskoven fylder 50 år (2017). Danmarks Naturfredningsforenings hjemmeside: <https://www.dn.dk/nyheder/vestskoven-fylder-50-ar/>

Debatter, workshops og sparring

Vi har i løbet af arbejdet deltaget i debatter og workshops, som vi har lært meget af.

Vi er blevet klogere af at deltage i Dansk Byplanlaboratoriums to workshops i november og december 2018, hvor mange eksperter og fagpersoner mødtes for at dele viden om Fingerplanen og tanker om fremtiden.

Vi har desuden deltaget i en konference i Erhvervsministeriet, et seminar i Arkitektforeningen og et debatmøde i Byplanlaboratoriet, alle i marts 2019. Vi deltog også i et seminar om selvbyggeri og byggefællesskaber på KADK i februar 2019.

Vi har desuden talt med mange dygtige fagfolk og eksperter i løbet af arbejdsprocessen.

